

nezřídka každoročně opakují a které tvoří dnes již pozoruhodný fond ve speciální videňské databance, požaduje Mitterauer revizi nejen obecně rozšířeného názoru o tom, že v Rakousku byla v 18. a 19. století běžnou Le Playova kmenová rodina, nýbrž i samotného Le Playova učení o tradiční kmenové rodině. Domnívá se totiž, že teprve až ve 20. století s podstatným prodloužením průměrné délky lidského života se mohla stát běžnou vícegenerační rodina, zatímco v dobách, kam ji klade Le Play, byla jen výjimkou.

Za hlavní příčinu nadprůměrné velikosti rodinné domácnosti v alpských oblastech považuje Mitterauer zahrnování čeledě do rodinného společenství. To však nikterak neznamenalo zrovnoprávnění s pokrevními příbuznými v rodině. Například zemědělská čeleď v Korutanech představovala vážný sociální problém v historii evropské rodiny. V 18. století tam docházelo k zvláštnosti v podobě manželství čeledě žijící odděleně na různých statcích. V 19. století pak se tento zvyk proměnil v nesezdaná soužití bez společné domácnosti. K evropskému rekordu je nesporně nutno počítat výši nemanželské porodnosti v Korutanech, kde po celou druhou polovinu 19. století se rodilo více než 45 % dětí mimo manželství oficiálně uzavřené.

Tyto výjimečné jevy v rámci vývoje nejen rakouské, nýbrž i evropské rodiny

vedou Mitterauera a jeho žáky k dalekosáhlým průzkumům života alpské čeledi v minulosti. Sbírání životopisných pokusů poskytovalo námět k pozoruhodnému článku o životě čeledi v alpské oblasti Rakouska uveřejněnému v časopise "Quaderni storici" v roce 1988 a převzatému do nyní vydaného Mitterauerova sborníku. Ten uzavírá Mitterauerova stať z roku 1981 o proměnách v dělbě práce mužské a ženské v postindustriálním období.

Historicko-antropologické bádání Michaela Mitterauera o rodině představuje nesporně zajímavý pokus o konkretizaci pojmů, které vnesl do studia dějin evropské rodiny Peter Laslett a jeho škola. Mitterauer pracuje raději s mikroanalytickým rozбором historických případů jednotlivých rodin a s autobiografickými pokusy než s demografickou statistikou a s průměrnými počty členů rodiny. Kupodivu ho neláká hledání změn a obrátů ve vývoji evropské rodiny, což bylo například cílem sociologických výzkumů Le Playových. Zatímco však Le Play prováděl průzkumy rodin své současnosti a bez dostatečných podkladů odhadoval vývoj rodiny minulosti, Mitterauerův pohled do minulosti je erudovaný a adekvátní potřebám, které požaduje dnešní nejen sociálně historické, nýbrž i antropologické, etnografické a sociologické bádání.

Pavla Horská

Konzeptionen gegen Jugendarbeitslosigkeit. Hrsg. Leske und Budrich.

Opladen, Jugendwerk der Deutschen Shell 1990, 152 s.

Předkládaná případová studie o mládeži postižené nezaměstnaností je částí projektu OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) zaměřeného na téma "Ohrožená mládež v postižených městských oblastech". Projekt byl realizován v roce 1988. V jeho rámci byl proveden srovnávací výzkum mezi pěti městy, a to Barcelonou, Bostonem, Glasgowem, Metzem a Hamburkem. Primárním cílem projektu bylo srovnání a zhodnocení programů zamě-

řených na nezaměstnanost mládeže v těchto pěti městech a posouzení možností aplikace osvědčených postupů snižování nezaměstnanosti mládeže v dalších zemích, které se setkávají s podobnými problémy.

V případě Hamburku byla vybrána městská čtvrť Wilhelmsburg z toho důvodu, že se zde rozvíjí množství místních iniciativ sledujících snižování nezaměstnanosti a také proto, že na trhu práce jsou bezprostředně patrné trendy vyplývající z rozhodnutí politického charakteru. Výsledky výzkumné práce, které jsou obsaženy v předkládané publikaci, jsou natolik cenné, že si zasloužily samostatné zveřejnění. Výsledky jsou totiž typické i pro jiné městské regiony v rámci SRN a kromě toho je zvláště zdůrazněno,

kteřé prvky programů proti nezaměstnanosti lze využít šířeji v SRN i za jejími hranicemi.

Téma nezaměstnanost mládeže je již několik let nedílnou součástí každodenní reality vyspělých průmyslových zemí. Zvláště postižené jsou sociálně slabší skupiny mladých lidí a ti mladí, kteří žijí ve strukturně nedostatečně rozvinutých oblastech s vysokou mírou nezaměstnanosti.

OECD přistoupilo na tomto základě k iniciování realizace srovnávací studie o sociálně postižených mladých lidech v oblastech s ekonomickými problémy. Výchozí tezí přitom bylo, že mladí nezaměstnaní těchto oblastí se dostávají do situací, v nichž zažívají dodatečné sociální a ekonomické újmy. Cílem výzkumných prací mělo být také vyzkoušení a ohodnocení určitých politických řešení a přístupů k problému nezaměstnanosti mládeže. Hamburk byl proto vybrán jako region, v němž ekonomická restrukturalizace vede ke zvýšenému tempu rušení pracovních míst ve výrobních odvětvích.

Realizace německé části studie byla svěřena hamburskému Forschungsinstitut konsalt. Institut Deutsche Shell, který od 50. let působí v oblasti výzkumů mládeže, viděl svoji úlohu v tom, že záměry OECD finančně podpoří. Jugendwerk der Deutschen Shell je tedy proto vydavatelem německé studie, která se týká Hamburku. Studie obsahuje deset kapitol, přílohu, v níž jsou uvedeny závěry "pracovní dílny" věnované průběhu a výsledkům výzkumných prací a poměrně rozsáhlý seznam literatury, která uživateli publikace umožňuje rozšíření pohledu na otázky nezaměstnanosti mládeže.

Studie nepředstavuje reprezentativní šetření na téma nezaměstnanost mládeže. Spíše jde o poukázání na sociální a ekonomickou situaci nezaměstnaných mladých lidí na příkladu jedné části hamburské aglomerace, konkrétně Wilhelmsburku, jehož míra nezaměstnanosti - 15 % - je vysoko nad hamburským průměrem.

Mezi základní výsledky prezentované ve studii patří následující: Nezaměstnanost mládeže je důsledkem celkového nedostatku pracovních míst. Dopady technologické a ekonomické restrukturalizace jsou také v Hamburku patrné zejména v úbytku pracovních míst v oblasti průmyslu, která

výžadují nízkou kvalifikační úroveň. Pro mladé se žádným nebo omezeným odborným vzděláním se proto neustále snižuje počet odpovídajících pracovních míst. V roce 1987 bylo v Hamburku evidováno přes 20 000 mladých nezaměstnaných ve věku od 18 do 25 let. Od této doby se sice jejich počet postupně snížil na současných 12 000, musí se však přitom vycházet ze skutečnosti, že ještě nejméně jednou tolik nezaměstnaných mladých lidí není registrováno na pracovním úřadě. Tito mladí si vydělávají krátkodobými brigádami, tzv. joby, ve druhé ekonomice, z části také žebráním a drobnou kriminalitou. Ke zvláště ohroženým skupinám mezi mladými nezaměstnanými patří mladí lidé bez odborného vzdělání, kteří tvoří téměř 65 % z nich. Tato skupina patří nejčastěji také mezi tzv. dlouhodobě nezaměstnané.

Nezaměstnanost mládeže je problém, který se neustále vyostřuje, protože je nejčastěji spojen s rostoucím pocitem bezperspektivnosti u samotných postižených, sociální bezmocností, s problematikou drog a alkoholu a v poslední době se šířícím se jevem zvyšování počtu bezdomovců a celkově lidí bez trvalého přístřeší. V Hamburku existuje velký počet soukromých iniciativ, které přímo i nepřímo podporují projekty, dotýkající se problémů mladých nezaměstnaných. Studie shrnuje na příkladu Wilhelmsburku téměř dvě desítky projektů tohoto druhu, např. Vzdělávací středisko společenství Kfz-Handwerks, Práce pro Hamburk e. V., Mládež v práci Hamburk e. V., Výuková dílna Aktionsvereins der Lions, Freie Schule Hamburg e. V. v továrně na med a Občanská iniciativa zahraničních pracujících e. V., Finanční poradna Wilhelmsburk a další. V rámci výzkumu byla věnována patřičná pozornost hranicím těchto přístupů a s nimi spjatých politických opatření. Zpravidla se projekty mohou dotknout pouze menší části nezaměstnané mládeže. Až na výjimky se nejčastěji jedná o mladé, kteří jsou evidováni na pracovním úřadě. Pozornosti tedy unikají ti, kteří z nejrůznějších důvodů nenalézají cestu na pracovní úřad a v žádných statistikách se neobjevují. Z důvodu jednostranné orientace projektů na průmyslově technická odvětví

jsou také dívky a ženy zpravidla v projektech opomíjeny.

Ve studii je patřičná pozornost věnována také tzv. druhému pracovnímu trhu, který však i přes své omezené možnosti nabízí velkému počtu mladých krátkodobě pracovní uplatnění. Realizace na tomto trhu práce je spojena s tím nebezpečím, že druhá ekonomika představuje svým způsobem uzavřený systém, z něhož se jen velmi obtížně vystupuje a přechází do regulérního trhu práce.

V závěru studie jsou zařazeny návrhy na opatření, ke kterým výzkumný tým dospěl. Jde zejména o zintenzivnění komunikace mezi projekty, školami, správními úřady a především zaměstnavateli. Školy se musí přeorientovat na to, aby zejména slabší žáky a žáky připravovaly k odbornému vzdělávání a na orientaci na trhu práce. Proto musí být zlepšovány vztahy se zaměstnavateli tak, aby byla vytvářena nová pracovní místa pro mladé lidi. Sociální sponzorství, které je v řadě zemí chápáno jako samozřejmá povinnost, by mělo například znamenat, že zaměstnavatel zaměří svoji pozornost speciálně na neza-

městnaností postiženou mládež ve svém regionu a vytvoří a nabídne odpovídající vzdělávací programy. Jednou z forem řešení problému nezaměstnanosti mládeže je i vytváření tzv. praktikantských míst, která by mladým umožňovala překlenout období mezi opuštěním školních lavic a získáním trvalejšího pracovního místa. Náklady na tato místa by měla být hrazena z prostředků pracovního úřadu.

Publikace vydaná institutem Jugendwerk der Deutschen Shell nesporně bude patřit mezi cenné příspěvky k řešení problematiky, která je již delší dobou realitou v průmyslově vyspělých zemích. S nezaměstnaností mládeže, zejména absolventů středních a vysokých škol, se však začínáme setkávat také v československé společnosti. Nebude tedy na škodu, pokud bude československá sociologie připravena v případě potřeby kvalifikovaně zodpovědět mnohé otázky, které dnes ještě není nikdo schopen formulovat. Z tohoto aspektu lze recenzovanou publikaci doporučit každému k prostudování.

Jiří Světek

R. Andorka, T. Kolosi, Gy. Vukovich
(eds.): *Társadalmi Riport 1990 (Zpráva o společnosti)*

Budapest, Társi 1990, 627 s.

Dílo početného kolektivu autorů pod vedením známých maďarských sociologů poskytuje ucelený pohled na maďarskou společnost. Práce byla zpracována a vydána na náklady Rady pro sociální politiku při ministerstvu zdravotnictví a sociálních věcí. Na zpracování díla se podíleli pracovníci Státního statistického úřadu, Budapeštské ekonomické univerzity, Maďarské akademie věd, Sociologického ústavu při Univerzitě Loranda Eötvöse (ELTE), Ústavu pro výzkum veřejného mínění a Sdružení pro výzkum společnosti (TÁRKI).

V Maďarsku vycházely v posledních dvou desetiletích četné statisticko-analytické studie k různým ekonomickým a společenským tématům, byly publikovány i výsledky různých sociologických výzkumů. Na rozdíl od těchto publikací podává "Zpráva o společ-

nosti" ucelený přehled o hlavních oblastech hospodářského i společenského vývoje, zpracovaný na základě statistických i sociologických výzkumů. Široký záběr témat je dokumentován na velkém rozsahu faktického materiálu (práce obsahuje 200 tabulek a 100 grafů).

Dílo je rozděleno na dvě části. První část nazvaná "Maďarsko v zrcadle údajů" obsahuje 12 studií, které nejsou jen popisem dat, ale současně analýzou jednotlivých oblastí.

V této části jsou obsaženy studie na témata: Obyvatelstvo a rodina, vzdělání, hospodářství, zaměstnanost, příjmy obyvatelstva, spotřeba, bytová situace, zdravotní stav obyvatelstva, volný čas a způsob života, kultura, ochrana životního prostředí a deviantní chování.

V krátké informaci nelze charakterizovat všechny studie, zmíníme se proto jen o některých. Kapitola 3, "Hospodářství" (s. 56-86) charakterizuje rok 1989 jako poslední rok minulosti (plánovaného hospodářství) a jako první rok budoucí tržní koordinace. V tomto